

UTICAJ KVALITETA FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA NA PREVENTIVNO RESTRUKTURIRANJE U SREDNJIM I VELIKIM PREDUZEĆIMA U BOSNI I HERCEGOVINI

THE IMPACT OF THE QUALITY OF FINANCIAL REPORTS ON PREVENTIVE RESTRUCTURING IN MEDIUM AND LARGE COMPANIES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Selma Novalija Islambegović^{a,1}, Nedim Islambegović^{b,2}, Almir Bajrić^{c,3}

^aFaculty of Economics, University of Tuzla, Tuzla, Bosnia and Herzegovina

^bElektroprivreda BiH d.d. Sarajevo, Zenica Distribution Branch, Zenica, Bosnia and Herzegovina

^c"Koksara" d.o.o. Lukavac, Lukavac, Bosnia and Herzegovina

PODACI O ČLANKU

Primljen 1.12.2025.
Dostavljen na recenziju 2.12.2025.
Prihvaćen 17.12.2025.
Dostupan online od 30.12.2025.

Ključne riječi

kvalitet finansijskih izvještaja
preventivno restrukturiranje
srednja i velika preduzeća

ARTICLE INFO

Received 12/1/2025
Sent to revision 12/2/2025
Accepted 12/17/2025
Available online 12/30/2025

Keywords:

quality of financial statements
preventive restructuring
medium and large enterprises

APSTRAKT

Cilj ovog istraživanja je utvrđivanje uticaja kvaliteta finansijskih izvještaja na donošenje odluke, odnosno odluka o pokretanju postupka preventivnog restrukturiranja u srednjim i velikim preduzećima u Bosni i Hercegovini. U radu su korištene metoda deskripcije, sistematizacije i klasifikacije, analize, sinteze, indukcije i dedukcije, statistička metoda i metoda dokazivanja. Za potrebe empirijskog dijela istraživanja primarni podaci su prikupljeni primjenom metode anketiranja, a za obradu i analizu prikupljenih podataka korištena je odgovarajuća softverska podrška. Prema podacima Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine u 2022. godini, ukupan broj srednjih i velikih preduzeća, prema broju zaposlenih, iznosio je 1.646, od čega 1.358 srednjih preduzeća i 288 velikih preduzeća. Shodno njihovoj razmjeri u ukupnom broju preduzeća, primjenom kvotnog uzorka, prikupljeni su odgovori preduzeća kroz anketne upitnike, sa minimalnom frakcijom izbora jedinica istraživanja 5%, u odnosu na populaciju, odnosno 83 preduzeća. Na osnovu rezultata provedenog anketiranja preduzeća, utvrdili smo da čak 67,92% ispitanih preduzeća smatra da kvalitet finansijskog izvještavanja, doprinosi menadžmentu preduzeća, da blagovremeno donese odluku, odnosno, odluke o preventivnom restrukturiranju preduzeća. Na osnovu dobivenih rezultata primarnog istraživanja možemo zaključiti, da kvalitet finansijskih izvještaja, utiče na donošenje odluke, odnosno odluka o pokretanju preventivnog restrukturiranja preduzeća.

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the impact of the quality of financial reports on decision-making, specifically decisions regarding the initiation of preventive restructuring procedures in medium and large enterprises in Bosnia and Herzegovina. The study employed methods of description, systematization and classification, analysis, synthesis, induction and deduction, statistical methods, and the method of proof. For the empirical part of the research, primary data were collected using the survey method, and appropriate software support was used for processing and analyzing the collected data. According to

¹ selma.novalija@untz.ba

² n.islambegovic@epbih.ba

³ almirbajric@gmail.com

data from the Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina, in 2022, the total number of medium and large enterprises, based on the number of employees, was 1,646, of which 1,358 were medium-sized enterprises and 288 were large enterprises. According to their proportion in the total number of companies, responses from companies were collected through questionnaires using a quota sampling method, with a minimum selection fraction of research units of 5% in relation to the population, i.e., 83 companies. Based on the results of the conducted company survey, we found that as many as 67.92% of the surveyed companies believe that the quality of financial reporting helps company management to make timely decisions, specifically decisions regarding the preventive restructuring of the company. Based on the results of the primary research, we can conclude that the quality of financial reports affects the decision-making process, specifically decisions on initiating preventive company restructuring.

Uvod

Uslov pokretanja preventivnog restrukturiranja je odsustvo stečajnih razloga, a cilj je izbjegavanje njihove pojave. Pokretanje preventivnog restrukturiranja stvara kolektivne pravne posljedice, koje su karakteristične za stečajno zakonodavstvo. Predmet ovog rada je pojmovno određenje kvaliteta finansijskih izvještaja i preventivnog restrukturiranja, odnosno utvrđivanje uticaja kvaliteta finansijskih izvještaja na pokretanje preventivnog restrukturiranja, putem prikazivanja istinitog, fer i objektivnog stanja preduzeća. Cilj ovog istraživanja je utvrđivanje da li kvalitet finansijskih izvještaja ima uticaja na donošenje odluke, odnosno odluka o pokretanju preventivnog restrukturiranja u srednjim i velikim preduzećima u Bosni i Hercegovini.

Računovodstveni sistem, kao najznačajniji dio informacijskog sistema preduzeća, može se opisati kao proces prikupljanja finansijskih podataka, njihova procesiranja, tj. obrade i sastavljanja računovodstvenih informacija (Sever i dr., 2008:180), a kao rezultat toga nastaju finansijski izvještaji. Njihov je cilj informiranje zainteresiranih korisnika o finansijskom položaju preduzeća, kao i o uspješnosti poslovanja. Informirati korisnike znači prezentirati im sve relevantne i istovremeno pouzdane računovodstvene informacije u obliku i sadržaju prepoznatljivom i razumljivom osobama, kojima su namijenjene. (Žager i Žager, 1999:33)

Svaki finansijski izvještaj je posebna cjelina, ali su svi finansijski izvještaji međusobno povezani. Ta povezanost nije iznenađujuća budući da uspjeh kompanije utiče na njene novčane tokove, a profit i novčani tokovi utiču na njen finansijski položaj. (Ranković, 2010) Finansijski izvještaji ne mogu da ispune svoju svrhu ako nisu kvalitetni.

Sa aspekta preventivnog restrukturiranja, u pogledu bitnosti o finansijskom izvještavanju, treba kazati da nema preventivnog restrukturiranja, bez pravovremenog uočavanja nepovoljnih kretanja unutar finansijskih izvještaja. U tom smislu, bitnost pravovremenog informisanja, kroz finansijsko izvještavanje nema alternativu.

1. Pregled prethodnih istraživanja

1.2. Kvalitet finansijskih izvještaja

Među istraživanjima vezanim za kvalitet finansijskih izvještaja sa našeg područja je istraživanje Bože Vukoje i saradnika, pod nazivom „Uloga i značaj kvalitete finansijskih izvješća unapređenju poslovanja malih i srednjih poduzeća“ objavljenom 2013. godine. Vukoja i saradnici između ostalog navode sljedeće: „Pouzdan finansijski sistem izvještavanja je kamen temeljac dobrog funkcioniranja tržišne ekonomije i osnova snažnog finansijskog sistema. Osnovni smisao finansijskih izvještaja je da se u njima prezentira ekonomska suština transakcija i događaja na način kako su se oni stvarno dogodili, ali i da se prikažu posljedice tako nastalih događaja koji su u računovodstvenom pogledu obuhvaćeni. Polazište u ovim razmatranjima čini opći okvir kvalitete, odnosno koncept kvalitete finansijskog izvještavanja i sama kontrola njihove kvalitete sa setom relevantnih činilaca u tom odnosu.“ (Vukoja i dr., 2013)

Istraživanje na temu kvalitete finansijskih izvještaja proveo je i Zoran Babić, a rezultate publikovao u radu pod nazivom „Uticaj kvaliteta finansijskih izvještaja na vrednovanje preduzeća u procesu svojinske transformacije u zemljama regiona“, objavljenom 2016. godine. Rezultati istraživanja su pokazali da je kvalitet finansijskih izvještaja u početku svojinskih promjena, bio na nivou koji je predstavljao jedan od ograničavajućih faktora u procjeni, koji dolazi do izražaja, naročito prilikom primjene troškovnog pristupa u procjeni i kod prikupljanja informacija o preduzećima. U okruženju u kojem je država uređivala računovodstvo, i uz odsustvo nezavisne revizije, postojale su male šanse za

kvalitetno i pouzdano vrednovanje preduzeća. Kasnije, jačanjem tržišnih mehanizama i primjenom Međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS) i Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja (MSFI), kao i uvođenjem obavezne revizije, povećana je pouzdanost finansijskih informacija, što je omogućilo realnije vrednovanje kapitala. Međutim, neophodno je nastojati da se kvalitet finansijskih izvještaja poveća. To se može postići ukoliko se obezbijedi veća usklađenost sa MRS i MSFI, ukoliko su kompetentna lica zadužena za njihovo sastavljanje i ukoliko se prilikom njihove revizije poštuju Međunarodni standardi revizije (MSR), koju vrše lica koja posjeduju odgovarajuća znanja i iskustvo. (Babić, 2016:18), Pored navedenog, u radu autor prikazuje i činjenična stanja, da kvalitet finansijskog izvještavanja u zemljama regiona nije bio na visokom nivou, i to prvenstveno, kao posljedica započetog institucionalnog ukidanja privatne svojine, koje je započeto 1945. godine, i trajalo sve do početka 21. stoljeća. Cjelokupan razvoj računovodstvene profesije i sve ono što se dešavalo u prošlosti, naravno, ima uticaja na kvalitet finansijskih izvještaja, čak i danas, jer nije moguće nagomilane probleme, pogrešnu računovodstvenu praksu, kao i pogrešno shvatanje svrhe finansijskog izvještavanja, za kratak vremenski period eliminisati i prilagoditi razvijenim zemljama. Čak i privatni vlasnici domaćih preduzeća, još uvijek nisu shvatili pravu svrhu finansijskih izvještaja, a naročito svrhu njihove revizije, pa na to gledaju, kao na zakonom od strane države nametnutu obavezu, od koje nemaju koristi. Iz tog razloga, oni nastoje da reviziju obave samo formalno, uz što manje troškove, a to, naravno smanjuje njen kvalitet, a samim tim i pouzdanost finansijskih izvještaja, koji opet, kao izvor informacija za procjenu vrijednosti kapitala, mogu dovesti u pitanje i rezultate procjene. Jedan od uzroka niskog kvaliteta finansijskih izvještaja, u periodu kada se počelo sa praksom procjene vrijednosti preduzeća u zemljama regiona, pa sve do 2001. godine, bio je neprimjenjivanje MRS. Naime, kažemo okvirno do 2001. godine, jer je novi milenijum obilježio usvajanja i primjene MRS u zemljama regiona. Finansijsko izvještavanje je bilo niskog kvaliteta usljed neprimjenjivanja MRS, jer se smatra da upravo primjena MRS obezbjeđuje prikazivanje finansijske, imovinske situacije i prinosnog položaja preduzeća na realan način, odnosno da njihova primjena obezbjeđuje prikazivanje imovine i obaveze po fer i realnoj vrijednosti.

Antonio Vukoja je u svom radu „Uticaj kvalitete finansijskih izvještaja na unapređenje poslovanja malih i srednjih preduzeća u Bosni i Hercegovini“ objavljenom 2020. godine, naveo tri osnovne faze, kroz koje se može pratiti kvaliteta finansijskih izvještaja, a to su (Vukoja, 2020:311):

- ✓ faza kontroliranja putem inspekcijskih tijela - kontrolu kvalitete finansijskih izvještaja vrše uglavnom eksterni inspekcijski organi, kao zastupnici javnog interesa, kroz provjeru da li se uvažavaju zakonske regulative, prilikom pripremanja seta finansijskih izvještaja;
- ✓ faza kontrole kvalitete putem različitih aktivnosti, metoda i postupaka sračunatih na postizanje i održavanje kvalitete finansijskog izvještavanja - riječ je o planiranim aktivnostima, koje nakon zakonske usaglašenosti, kod kontrole kvaliteta prelaze na aktivnosti otkrivanja i otklanjanja uzroka nedovoljne kvalitete, odnosno sprečavanje nastanka problema kvalitete u vezi s pripremanjem i prezentacijom finansijskih izvještaja, pri unosu podataka, računovodstvenim procedurama, i naročito u fazi „outputa“ računovodstvenih procesa;
- ✓ faza upravljanja kvalitetom - podrazumijeva kontinuirani proces planiranih i sistemskih aktivnosti kontrole, primjenom odgovarajućih računovodstvenih i revizorskih standarda, različitih metoda i postupaka, radi ostvarenja i poboljšanja kvalitete finansijskih izvještaja.

Dalje, Vukoja potencira da kvalitetni finansijski izvještaji, preduzećima nude širok spektar mogućnosti, kroz upotrebu informacija od strane investitora, povjerilaca, javnosti i dr., na pravi način. Zbog toga, kvalitet finansijskih izvještaja mora biti na visokom nivou, kako bi se preduzeće predstavilo u najboljem svjetlu, na tržištu, među mnogim drugim preduzećima. Na taj način, preduzeće stiče povjerenje korisnika finansijskih izvještaja, što olakšava daljnje poslovanje na tržištu.

Analizom finansijskih izvještaja, potencijalni dioničari se mogu uvjeriti u sposobnost ostvarivanja dobitka, sadašnji položaj i buduće izgled preduzeća, te odlučiti o ulaganju u preduzeće. Njome se procjenjuje ne samo sposobnost preduzeća da podmiri svoje kratkoročne obaveze, već se prosuđuje i vjerovatnost njegove kontinuirane sposobnosti podmirivanja svih finansijskih obaveza u budućnosti. (Škarić-Jovanović & Spasić, 2014:95)

Kvaliteta finansijskog izvještavanja prvenstveno zavisi od kvalitativnih karakteristika finansijskih informacija, odnosno osobina, koje informacija treba da ima. Četiri osnovne kvalitativne karakteristike informacija finansijskog izvještavanja su (IFAC, 2004.):

- razumljivost,
- relevantnost,

- pouzdanost (koja se ogleda u: vjerodostojnosti, potpunosti, neutralnosti i provjerljivosti),
- usporedivost.

Young & Cohen (2013) prema IASB-ovom Konceptualnom okviru finansijskog izvještavanja, sve kvalitativne karakteristike svrstavaju u dvije kategorije (Young & Cohen, 2013:188): fundamentalne (relevantnost i vjerodostojnost) i poboljšavajuće kvalitativne karakteristike.

U prethodnoj verziji IASB-ovog konceptualnog okvira, koja je važila do 2010. godine, na listi kvalitativnih karakteristika nalazila se i opreznost. Riječ je o tradicionalnom računovodstvenom principu, koji podrazumijeva nastojanje da se, prilikom priznavanja i mjerenja pozicija finansijskih izvještaja, izbjegne (Ranković, 2010:68.):

- ✓ procjenjivanje sopstvenog kapitala (neto imovine) po osnovu procjenjivanja sredstava i/ili potcjenjivanja obaveza, i
- ✓ procjenjivanje neto dobitka po osnovu procjenjivanja prihoda i/ili potcjenjivanja rashoda.

Princip opreznosti ima široku podršku u literaturi, koja se opravdava nesigurnošću procjenjivanja i okolnošću da je procjenjeni dobitak, za samo preduzeće i njegove vlasnike, opasniji od potcijenjenog dobitka. (Ranković, 2010:69.)

Ipak, IASB je po ovom pitanju zauzeo stav da je on nekonzistentan sa zahtjevom neutralnosti, tj. da može da dovede do saopštavanja pristrasnih informacija. Drugim riječima, preovladao je stav da opreznost iskrivljuje računovodstveno mjerenje, jer narušava vjerodostojnost (Whittington, 2008). Ali, uprkos tome, što se opreznost ne nalazi na listi kvalitativnih karakteristika, za aktuelne IASB-ove standarde se može reći da su, u izvjesnoj mjeri, zasnovani upravo na ovom principu. Tome treba dodati da opreznost i dalje figurira kao jedna od kvalitativnih karakteristika finansijskih izvještaja u Međunarodnom standardu finansijskog izvještavanja za male i srednje entitete. Iz prethodno rečenog jasno proističe da opreznost ima značaj za savremeno finansijsko izvještavanje. (Melville, 2011:157)

Da bi finansijski izvještaji koji se u jednoj zemlji sastavljaju posjedovali dovoljan nivo kvaliteta, koji ih čini korisnim za donošenje ekonomskih odluka, neophodno je da se ispune dva uslova, i to (Alexander & Nobes, 2010:266):

- da postoje kvalitetni standardi finansijskog izvještavanja i
- da se ti standardi dosljedno (striktno) poštuju od strane onih koji sastavljaju finansijske izvještaje.

Standardi finansijskog izvještavanja su smjernice koje treba poštovati prilikom sastavljanja finansijskih izvještaja opšte namjene. Oni sadrže instrukcije za rješavanje praktičnih problema, koje tangiraju formu finansijskih izvještaja, priznavanje i procjenjivanje pozicija finansijskih izvještaja (sredstva, obaveze, prihodi i rashodi) i objelodanjivanja u finansijskim izvještajima. (Malinić, 2014:8)

U odsustvu standarda, investitori, kreditori i finansijski analitičari bi morali da utroše dosta vremena i resursa, kako bi razumjeli osnovu na kojoj su sastavljeni finansijski izvještaji svakog preduzeća, dok bi poređenje izvještaja različitih preduzeća bilo otežano. Standardi treba da doprinesu da se reducira obim insajderskih informacija, bitnih za ocjenu perspektiva preduzeća, koje ljudi unutar preduzeća posjeduju, a koje nisu raspoložive eksternim korisnicima (investitorima i kreditorima). Oni treba svim interesentima da donesu jednake koristi od posjedovanja informacija. Smanjenje informacione nejednakosti čini efikasnijim tržište kapitala, smanjuje rizik ulaganja i povećava likvidnost vrijednosnih papira (dionica, obveznica i drugih vrijednosnih papira), što je u interesu čitavog društva. Ipak, zbog prirode računovodstva, od standarda se ne može očekivati da ponude rješenja za sve moguće praktične probleme, prilikom kreiranja finansijskih izvještaja. Svrha standarda ogleda se u tome da ograniče prostor u kome, računovođe donose odluke, tj. prostor u kome vrše prosuđivanja, koja ostaju neophodan dio finansijskog računovodstva i izvještavanja. (Harrison et al., 2011:61)

Ipak, postojanje kvalitetnih standarda finansijskog izvještavanja u jednoj zemlji, samo po sebi, ne garantuje kvalitetno finansijsko izvještavanje. Ukoliko se standardi ne primjenjuju u potpunosti ili se primjenjuju na pogrešan način, finansijski izvještaji neće biti kvalitetni. Kvalitetno finansijsko izvještavanje stoji na četiri stuba, a kvalitetni standardi finansijskog izvještavanja predstavljaju samo jedan stub. Preostala tri stuba kvalitetnog finansijskog izvještavanja, pored pravilne i potpune primjene standarda finansijskog izvještavanja, su (Goldberg et al., 2006:35):

- ✓ efektivan sistem korporativnog upravljanja i internih kontrola,
- ✓ kvalitetne prakse revizije, koje se zasnivaju na kvalitetnim standardima revizije, i
- ✓ efektivni sistemi za superviziju primjene standarda finansijskog izvještavanja i standarda revizije.

Cjelokupna regulatorna infrastruktura finansijskog izvještavanja jedne zemlje, treba da omogućiti, da se standardi finansijskog izvještavanja tačno interpretiraju (odnosno tumače) i primjenjuju, da se

uspješno rješavaju praktični problemi finansijskog izvještavanja, kao i da se model finansijskog izvještavanja i njegova relevantnost za korisnike kontinuirano unapređuju, uz uvažavanje odnosa troškova i koristi. Važan dio regulatorne infrastrukture finansijskog izvještavanja treba da budu sankcije, za svako namjerno kršenje standarda. Ako su sankcije blage ili neefikasne, kompanije mogu da odstupe od standarda, a da ne snose značajne posljedice. (Choi & Meek, 2008:14)

Ključni razlozi, zbog kojih su kvalitetni finansijski izvještaji važni preduzećima, su (IASB):

- ✓ donošenje ispravnih poslovnih odluka – kvalitetni izvještaji pružaju tačne i pravovremene informacije o prihodima, rashodima, imovini i obavezama, što omogućava menadžmentu da donosi racionalne odluke;
- ✓ privlačenje investitora i kredita – investitori i banke zahtijevaju transparentne i pouzdane izvještaje, kako bi procijenili rizik i donijeli odluku o ulaganju ili kreditiranju;
- ✓ zadovoljavanje zakonskih i poreskih obaveza – preduzeće je zakonski obavezno da vodi i podnosi tačne finansijske izvještaje. Njihov kvalitet direktno utiče na pravilno obračunavanje i plaćanje poreza, kao i izbjegavanje kazni;
- ✓ praćenje i kontrola poslovanja – precizni izvještaji omogućavaju praćenje uspješnosti poslovanja kroz vrijeme, otkrivanje problema i donošenje mjera za poboljšanje efikasnosti;
- ✓ izgradnja povjerenja i reputacije – kvalitetno finansijsko izvještavanje povećava ugled preduzeća kod partnera, klijenata, zaposlenih i drugih zainteresovanih strana.

Kvalitet finansijskih izvještaja ima izuzetno veliki uticaj na predstečajni postupak, a samim time i na provođenje preventivnog restrukturiranja, jer od njega zavisi kako će se procijeniti stvarno finansijsko stanje preduzeća i da li postoji osnova za restrukturiranje ili stečaj.

Svako izbjegavanje kvalitetnog finansijskog izvještavanja, utiče na mogućnost preventivnog restrukturiranja, a neadekvatno provođenje, dovodi do kasnijeg restrukturiranja, koje traje značajno duže, povećava troškove restrukturiranja, smanjuje mogućnost za oporavak, te umanjuje procenat namirenja povjerilaca. (Malačić & Vaupot, 2022:9)

Evo nekoliko ključnih načina na koje kvalitet finansijskih izvještaja utiče na predstečajni postupak (Malinić, 2014:9):

- ✓ procjena solventnosti i likvidnosti – tačni i vjerodostojni izvještaji omogućavaju utvrđivanje da li je preduzeće stvarno nesolventno, ili je u privremenim teškoćama, koje se mogu sanirati kroz postupak preventivnog restrukturiranja;
- ✓ povjerenje povjerilaca – transparentno i uredno finansijsko izvještavanje povećava povjerenje povjerilaca i potencijalnih investitora, što može biti presudno za postizanje dogovora o otplati dugova ili ulaganjima;
- ✓ sudski postupak i vještačenje – tokom predstečajnog postupka sud ili ovlašteni vještaci, oslanjaju se na finansijske izvještaje prilikom procjene situacije. Neadekvatni izvještaji mogu izazvati sumnju, produžiti postupak ili dovesti do nepovoljnih odluka za dužnika;
- ✓ izrada plana restrukturiranja – bez pouzdanih podataka, nije moguće izraditi realan i održiv plan restrukturiranja, koji je uslov za izbjegavanje stečaja.

Zaključno sa svim navedenim, visok kvalitet finansijskih izvještaja može pomoći preduzeću da se spasi od stečaja, kroz efikasan predstečajni postupak, dok loš kvalitet otežava sve faze postupka i smanjuje šanse za oporavak. Samim time, kvalitet finansijskih izvještaja uveliko doprinosi boljoj i svjetlijoj budućnosti preduzeća, bilo da se radi o mikro i malim preduzećima ili o srednjim i velikim preduzećima. U suštini, kvalitet finansijskih izvještaja omogućava održivost, rast i konkurentnost preduzeća na tržištu.

1.2. Preventivno restrukturiranje u Bosni i Hercegovini

Preventivno restrukturiranje je svojevrсни pravni mehanizam zaštite u cilju sprečavanja stečaja. Samim pokretanjem preventivnog restrukturiranja, sprečavaju se negativne posljedice pokretanja sudskog stečajnog postupka, koje prije svega obuhvataju djelimično namirenje potraživanja povjerilaca, likvidaciju dužnika, gubitak radnih mjesta, ekonomsku i socijalnu krizu i sve drugo, što sa sobom donosi stečaj. Posmatrajući racionalno, za preduzeće nije cilj pokretati preventivno restrukturiranje koliko god je moguće češće, bez obzira na vjerovatnoću uspješnog provođenja, nego u tome, da se izbjegne nepokretanje u situacijama, kada je vjerovatnoća saniranja visoka.

Ekonomski uslov iniciranja preventivnog restrukturiranja je pretpostavka da će se pojaviti stečajni razlozi, u slučaju njegovog nepokretanja. Na ranim etapama finansijskih poteškoća, a sve to uz uslov da

imamo kvalitetne finansijske izvještaje, šanse za objektivnu procjenu pojave stečajnih razlika su manje, ali šansa za realni uspješni ishod restrukturiranja se značajno povećava. Ipak, predvidivost u pojavi stečajnih razloga i u njegovom preveniranju, su u koliziji, zbog čega su nepredvidivi rezultati preduzetničke djelatnosti. Nemoguće je donositi prognoze, kako pozitivne u slučaju pokretanja preventivnog restrukturiranja, tako i negativne u slučaju nepokretanja. Ali, gledano sa aspekta menadžmenta velikih preduzeća, ipak postoji mogućnost za prognoziranje i upravo tome služe kvalitetni finansijski izvještaji. Naime, ako imamo kvalitetne finansijske izvještaje i dostupna sva tržišna kretanja, možemo gotovo sa 100% sigurnošću predvidjeti budućnost preduzeća.

Preventivno restrukturiranje privrednih društava u Bosni i Hercegovini predstavlja, ključnu mjeru za očuvanje poslovanja i sprečavanje stečaja. Ovaj proces omogućava preduzećima suočenim s finansijskim poteškoćama, da reorganizuju svoje poslovanje, smanje dugove i poboljšaju likvidnost, čime se doprinosi očuvanju radnih mjesta i stabilnosti privrede.

Pored procesa restrukturiranja provodi se i sanacija preduzeća. Sanacija je postupak ovladavanja krizom, te prevazilaženje problema likvidnosti, kako bi se izbjegla insolventnost preduzeća, odnosno ugroženost nastavka poslovanja preduzeća. Restrukturiranje može biti potaknuto u raznim fazama kriznog poslovanja, od faze kada je došlo do nepredvidive krize, te je nužna brza reakcija, do faze kada se radi o potencijalnoj i latentnoj krizi, uslijed koje će se provesti restrukturiranje, kako bi se spriječile veće štete za poslovanje.

Formalna reorganizacija može prerasti u stečajnu likvidaciju, ali stečajna reorganizacija i likvidacija nikad ne prerastaju u preventivno restrukturiranje. Preventivno restrukturiranje, za razliku od stečajnog postupka, fiksira odsustvo spora, i trenutne pravne odnose između povjerilaca i dužnika na određeni period, čime se onemogućuje pokretanje izvršnih ili stečajnih postupaka.

U Federaciji BiH, pravni okvir za finansijsku konsolidaciju privrednih društava uspostavljen je Zakonom o finansijskoj konsolidaciji privrednih društava, koji je donesen 2014. godine. Ovaj Zakon omogućava preduzećima da pokrenu postupak konsolidacije, ako u prethodne tri godine posluju s gubitkom i ne izmiruju redovno svoje tekuće obaveze. Postupak obuhvata dugovanja nastala zaključno do 30.09.2013. godine, uključujući poreze, doprinose i dugovanja prema dobavljačima i zaposlenima. (Vlada FBiH, 2017) Zakon je više puta mijenjan, kako bi se omogućila dodatna vremena za implementaciju mjera konsolidacije. Najnovije izmjene omogućavaju preduzećima da podnesu zahtjev za finansijsku konsolidaciju do 30.06.2026. godine, a postupak može trajati do 31.12.2027. godine. Međutim, u suštini procesi konsolidacije nisu dovoljno stvorili uslova za preventivno restrukturiranje, posebno privatnih preduzeća, pa se s toga ne može reći da se ovim zakonom doprinijelo preventivnom restrukturiranju.

Činjenica je da preduzeća koja imaju kvalitetne finansijske izvještaje, te u kriznim situacijama koriste preventivno restrukturiranje, uspješnije upravljaju svojim potraživanjima od kupaca, a odobravanju odgođenog plaćanja vrše sa posebnom pažnjom, tako što vrše klasifikaciju kupaca. Pored toga, racionalnije upravljaju svojom imovinom i izbjegavaju nepotrebna zaduživanja. Značaj preventivnog restrukturiranja i kvalitetnih finansijskih izvještaja, koji doprinose samom pokretanju preventivnog restrukturiranja, se ogleda u rezultatima poslovanja preduzeća u uslovima krize. Predstavljanjem najvažnijih racio pokazatelja povezanih sa preventivnim restrukturiranjem, uvidjeli smo da preduzeća, koja imaju kvalitetne finansijske izvještaje, imaju znatno bolje pokazatelje koeficijenta obrta potraživanja, tekuće i ubrzane likvidnosti, obrta ukupne imovine, pokazatelje profitabilnosti, finansijske poluge, racia otpisanih potraživanja, veće iznose neto obrtnog kapitala, manji udio obaveza u finansiranju, manji broj dana obrta potraživanja i nenaplaćenih potraživanja.

Osim toga, treba istaći da je primjena kvalitetnih finansijskih izvještaja i pokretanje preventivnog restrukturiranja u kriznim periodima, idealan mehanizam za povećanje profita u preduzećima, te da je vrlo dobar mehanizam za smanjenje sumnjivih i spornih potraživanja. Poznato je da preduzeća nerijetko dolaze do stečaja, zbog loše politike naplate potraživanja i prekomjernog broja otpisanih potraživanja od kupaca, ali primjenom kvalitetnih finansijskih izvještaja i provođenjem preventivnog restrukturiranja, rizik od stečaja se svodi na minimum. Troškovi poslovanja i finansiranja u preduzećima, koja su na osnovu kvalitetnih finansijskih izvještaja pokrenula preventivno restrukturiranje su znatno smanjeni, jer se preduzeća više oslanjaju na sredstva od naplate potraživanja od kupaca, manji je broj dana potreban za obrt zalihama, izbjegavaju se dodatni troškovi vezani za stalna sredstva. Osim toga, preduzeća smanjuju i sudske troškove, jer naplatu potraživanja ne ostvaruju sudskim putem, a ujedno zadržavaju kupce.

Važnost kvalitete finansijskih izvještaja je neprocjenjiva, jer ukoliko se preduzeće nađe u krizi, menadžment će, na osnovu finansijskih izvještaja, donijeti odluku o pokretanju preventivnog restrukturiranja, koje predstavlja spas preduzeća od bankrota.

2. Rezultati empirijskog istraživanja

Empirijsko istraživanje je provedeno na uzorku od 53 ispitanika, koji pripadaju srednjim i velikim preduzećima. Obzirom da smo ciljano išli na srednja i velika preduzeća, opredjelili smo se za kvotni uzorak. Prema podacima Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine u 2022. godini, ukupan broj srednjih i velikih preduzeća prema broju zaposlenih, iznosio je 1.646, od čega 1.358 srednjih preduzeća i 288 velikih preduzeća. Shodno njihovoj razmjeri u ukupnom broju preduzeća, primjenom kvotnog uzorka, prikupljani su odgovori preduzeća kroz anketne upitnike, a minimalna planirana frakcija izbora jedinica istraživanja je bila 5%, u odnosu na populaciju, odnosno 83 preduzeća. Podaci o broju preduzeća su uzeti za 2022. godinu, jer isti krajem 2023. i 2024. godine, nisi precizno prikazani. Ukupan broj podijeljenih anketnih upitnika je 85, pri čemu su 53 upitnika adekvatno popunjena i vraćena. Stopa povrata anketnih upitnika je relativno visoka i iznosi 62,35 %.

U okviru deskriptivne statističke analize detaljno smo analizirali strukturu preduzeća u uzorku, planiranje i mjerenje rezultata, te kao najvažnije, primjenu odnosno sprovođenje preventivnog restrukturiranja u preduzeću. Deskriptivna statistika uključila je izračunavanje aritmetičke sredine, modusa, medijana i standardne devijacije.

Tabela 1: Struktura preduzeća

Struktura preduzeća	Apsolutne frekvencije	Relativne frekvencije
Proizvodnja i obrada metala	7	13,21%
Trgovina	6	11,32%
Namjenska industrija	3	5,66%
Drvoprerađivačka industrija	3	5,66%
Građevinarstvo/Gradnja cesta i autocesta	6	11,32%
Zdravstvo	2	3,77%
Farmaceutska industrija	2	3,77%
IT / Telekomunikacije	3	5,66%
Proizvodnja, prenos i distribucija električne i toplotne energije	4	7,55%
Prehrambena industrija	2	3,77%
Ostalo	15	28,31%
UKUPNO	53	100,00%

Izvor: (obrada autora).

Procenat zastupljenosti preduzeća, uvažavajući činjenicu čime se bave, kreće se od 3,77% do 28,31%.

Kada sagledamo regionalnu pripadnost preduzeća u uzorku, možemo vidjeti, da je najveći broj ispitanih preduzeća iz Federacije Bosne i Hercegovine njih 42, odnosno 79,24%, iz Republike Srpske je anketirano 7 preduzeća, odnosno 13,21%, dok je iz Brčko Distrikta anketirano 4 preduzeća, odnosno 7,55%. Obzirom da se najveći broj srednjih i velikih preduzeća nalazi upravo na području Federacije BiH, nije ni čudno što je velika razlika u broju anketiranih preduzeća u uzorku.

Uzimajući u obzir važnost koeficijenta likvidnosti, ali i ostalih pokazatelja, prilikom anketiranja preduzeća smo pitali, da li vrše izračun navedenih pokazatelja. Prema provedenom istraživanju, utvrđeno je da 40, odnosno 75,47% ispitanih preduzeća, računaju racio pokazatelje. Preduzeća smo pitali o važnosti dobre finansijske slike preduzeća, u pogledu likvidnosti preduzeća. Na osnovu provedenog istraživanja 29 preduzeća, odnosno 54,72%, smatra da je dobra finansijska slika, izuzetno važna u pogledu likvidnosti preduzeća, 23 preduzeća, odnosno 43,39%, smatra da je dobra finansijska slika važna, ali ne od vitalnog značaja, dok jedno preduzeće, odnosno 1,89%, smatra da finansijska slika preduzeća nema nikakve veze sa likvidnošću preduzeća.

Grafikon 1: Period pripreme i analize finansijskih izvještaja

Izvor: (obrada autora).

Na osnovu provedenog istraživanja, 18 ispitanih preduzeća, odnosno 33,96% iz našeg uzorka, priprema finansijske izvještaje na mjesečnom nivou, kvartalno finansijsko izvještavanje i analizu finansijskih izvještaja provodi 16 ispitanih preduzeća, odnosno 30,19%, dva puta godišnje, odnosno polugodišnje izvještavanje provodi 9 ispitanih preduzeća, odnosno 16,98%, dok 10 ispitanih preduzeća, odnosno 18,87%, prikazuje finansijske izvještaje, samo u sklopu zvaničnih finansijskih izvještaja, koji se objavljuju i prikazuju jednom godišnje. Prema prikazanim rezultatima, možemo ustanoviti, da ispitana preduzeća adekvatno izvještavaju krajnje korisnike informacija o poslovanju preduzeća.

U procesu preventivnog restrukturiranja preduzeća, najvažnija stavka jeste obnavljanje stalnih sredstava. Stoga smo ovom segmentu posvetili posebnu pažnju. Provedenim istraživanjem smo utvrdili da 62,26%, odnosno 33 ispitana preduzeća vrše nabavku stalnih sredstava najmanje jednom godišnje, 28,31%, odnosno 15 preduzeća obnavlja svoja stalna sredstva kroz nabavku novih stalnih sredstava u periodu od jedne do pet godina, dok 9,43%, odnosno, 5 preduzeća, nabavlja stalna sredstva u periodu preko 5 godina ili nikada.

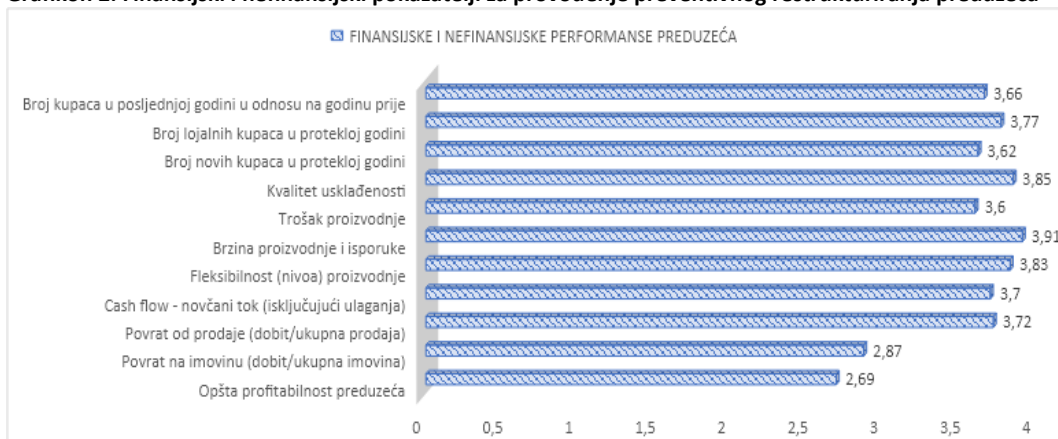
Prema provedenom istraživanju utvrdili smo da 37,74%, odnosno 20 ispitanih preduzeća, stalna sredstva nakon otpisa prodaje po fer vrijednosti, 49,05%, odnosno 26 ispitanih preduzeća, nastavlja koristiti stalna sredstva nakon njihovog otpisa, dok 13,21%, odnosno 7 ispitanih preduzeća, otpisana stalna sredstva stavljaju van snage.

Ukoliko preduzeće ostvari dobitak, ono ima pravo na isplatu dobitka vlasnicima, nakon što podmiri obaveze za porez na dobitak. Ako razmatramo kada isplatiti dobitak, dva su faktora koja treba uzimati u obzir. Jedno je stanje zadržanog dobitka, a drugo je stanje novca. Ovdje je najvažnije stanje novčanih sredstava, jer isplata dobitka, odnosno dividendi, bilo njegovog dijela ili u cijelosti, ide s računa preduzeća. No, odluka o tome kada isplatiti dobitak, ne tiče se isključivo stanja na računu. Prema provedenom istraživanju, utvrdili smo da 28, odnosno 52,83% ispitanih preduzeća vrši isplatu dobitka najmanje jednom godišnje, 13, odnosno 24,53 % preduzeća nikako ne vrši isplatu dobitka, 8, odnosno 15,09% ispitanih preduzeća vrši isplatu dobitka rijetko, dok 4, odnosno 7,55% ispitanih preduzeća vrši isplatu dobitka povremeno i po potrebi.

Posebnu pažnju smo posvetili otkrivanju determinanti, za provođenje preventivnog restrukturiranja. Ovdje smo istražili osnovne pokazatelje, koji ukazuju na potrebu za provođenje preventivnog restrukturiranja.

Grafikon 2. prikazuje rezultate prosječnih ocjena posmatranih preduzeća, gdje smo dobili informacije o finansijskim i nefinansijskim pokazateljima za provođenje preventivnog restrukturiranja, odnosno odgovore na kojem nivou se ispitana preduzeća nalaze u pogledu restrukturiranja, te da li ista imaju problema u poslovanju. Ovdje se radi o 11 performansi preduzeća, gdje smo prikazali prosječne vrijednosti za svaku. Na osnovu 53 odgovora od strane ispitanih preduzeća, uzeli smo aritmetičku sredinu i grafički predstavili.

Grafikon 2: Finansijski i nefinansijski pokazatelji za provođenje preventivnog restrukturiranja preduzeća

Izvor: (obrada autora).

Vidljivo je, da se aritmetička sredina na skali finansijskih i nefinansijskih pokazatelja kreće u rasponu od 2,69 do 3,91 (na skali od 1 do 5, gdje je, 1 – nezadovoljavajuća ocjena, 5 – odlično), što implicira na zaključak da preduzeća imaju dobre finansijske i nefinansijske pokazatelje, i da im stabilnost poslovanja nije ugrožena. Tome u prilog govori i činjenica da su najčešće ocjene 3 i 4 (modus). Modus predstavlja vrijednost kvantitativnog ili kvalitativnog obilježja sa najvećom frekvencijom. Zanimljiva je činjenica da finansijske performanse preduzeća imaju prosječnu ocjenu 3,25, dok nefinansijske performanse imaju prosječnu ocjenu 3,75, što upućuje, da preduzeća više pažnje posvećuju nefinansijskim performansama, odnosno da su više usmjerena ka kvaliteti i zadovoljstvu krajnjih korisnika usluga, nego profitu. Preduzeća su uglavnom najmanje zadovoljna sa opštom profitabilnošću preduzeća, a najviše sa brzinom proizvodnje i isporuke. U tabeli 2. ćemo prikazati rezultate ispitivanja, odnosno prosječne ocjene po pojedinim postupcima, koji navode na to, da li preduzeće koristi preventivno restrukturiranje u svom poslovanju.

Tabela 2. prikazuje prosječne ocjene primijenjenih postupaka preventivnog restrukturiranja u preduzeću. Također su prikazani i ostali statistički parametri: medijan, modus i standardna devijacija. Vidljivo je, da se aritmetička sredina kreće u rasponu od 3,037 do 3,396 (na skali od 1 do 5, gdje je, 1 – u potpunosti se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem), što implicira na zaključak da preduzeća u velikoj mjeri primjenjuju preventivno restrukturiranje, tj. da su postupci preventivnog restrukturiranja dovoljno zastupljeni u preduzećima. Tome u prilog govori i činjenica da je najčešća ocjena 3 (modus), kao vrijednost obilježja sa najvećom frekvencijom. Vrijednost medijana iznosi 3. U tabeli su navedene i vrijednosti standardne devijacije, koja mjeri disperziju podataka uzorka. Iz tabele je vidljivo da su vrijednosti standardne devijacije uglavnom oko 1, u intervalu između 0,846747 i 1,085931, što pokazuje da su prosječna odstupanja od aritmetičke sredine uglavnom statistički zanemariva.

Prema provedenom istraživanju, 67,92% ispitanih preduzeća, odnosno njih 36, smatra da kvalitet finansijskog izvještavanja, doprinosi menadžmentu preduzeća, da blagovremeno donese odluku, odnosno, odluke o preventivnom restrukturiranju preduzeća. Njih 24,53%, odnosno 13 ispitanih preduzeća, smatra da kvalitet finansijskog izvještavanja, djelimično doprinosi menadžmentu preduzeća, da blagovremeno donese odluku, odnosno, odluke o preventivnom restrukturiranju preduzeća. Samo 7,55% preduzeća, odnosno njih 4, smatra da kvalitet finansijskog izvještavanja, nemaju uticaj na donošenje pravovremenih odluka menadžmenta.

Tabela 2: Primjene preventivnog restrukturiranja u preduzeću

Postupci	Aritmetička sredina	Medijan	Modus	Standardna devijacija
Značajno su smanjeni troškovi zaliha	3,0943	3	3	0,966042
Smanjeni su i drugi troškovi (npr. troškovi marketinga i prodaje, troškovi obrade transakcija, komunikacijski troškovi i sl.)	3,2264	3	3	0,846747

Stvoreni su bolji uslovi za povećanje potražnje za proizvodima i uslugama	3,1887	3	3	1,001088
Značajno je ubrzan proces odvijanja poslovanja sa krajnjim korisnicima	3,3962	3	3	0,921836
Kontinuirano iskorištavamo benefite, koje ostvarujemo od intelektualnog vlasništva (poslovne tajne i/ili autorskih prava)	3,0377	3	3	1,03705
Napravili smo inovacije, koje niko od naših konkurenata nije do sada	3,1132	3	3	1,085931
Kontinuirano se vrše inoviranja sistemskih elemenata (sadržaja, strukture i upravljanja)	3,2075	3	3	1,044371
Uvedene su značajne inovacije	3,2830	3	3	0,968293

Izvor: (obrađena autora).

Zaključak

Primarni cilj finansijskog izvještavanja je pružanje kvalitetnih finansijskih izvještajnih informacija o privrednim subjektima, prvenstveno finansijske prirode, korisnih za donošenje ekonomskih odluka. Informacije bi trebale biti razumljive korisnicima koji imaju razumno znanje o poslovnim i privrednim aktivnostima i računovodstvu i koji su voljni proučavati informacije s razumnom marljivošću. Od kvalitete finansijskih izvještaja zavisi i kvalitet poslovanja privrednog društva.

Prednost preventivnog restrukturiranja je u tome što omogućava izbjegavanje „zaboravljanja“, a povjeriocima garantuje zadovoljavanje iste ili više sume potraživanja u odnosu na tu, na koju bi mogli računati u slučaju pokretanja sudske stečajne likvidacije ili reorganizacije. Pravni okvir preventivnog restrukturiranja omogućava blagovremenu reakciju dužnika, a ekonomski rezultat je uslovljen brzinom dužnikovog prepoznavanja i reakcijom povjerilaca u smislu redefinisanja prvobitnih pravno-ekonomskih odnosa sa dužnikom. Preventivno restrukturiranje je uslovljeno savjesnošću dužnika, dok savjesnost svih povjerilaca nije neophodna, što je još jedna unikatnost ovog instituta.

Prema provedenom istraživanju 67,92% ispitanih preduzeća smatra da kvalitet finansijskog izvještavanja doprinosi menadžmentu preduzeća da blagovremeno donese odluku, odnosno odluke, o preventivnom restrukturiranju preduzeća, dok samo 7,55% preduzeća smatra da kvalitet finansijskog izvještavanja nema uticaj na donošenje pravovremenih odluka menadžmenta.

Na osnovu sekundarnog i primarnog istraživanja može se ustanoviti da se primjenom kvalitetnih finansijskih izvještaja prikazuje istinito, fer i objektivno stanje preduzeća, eliminiše se prikrivanja stvarnog stanja unutar preduzeća, te se omogućuje pokretanje provođenja preventivnog restrukturiranja u preduzeću, ali i tačan izračun racio pokazatelja i njihovo poređenje sa ostvaranjima iz prethodnih perioda, planiranim ciljevima i ostvarenjima konkurencije.

Istraživanjem su dati odgovori na brojna pitanja. Ipak, postoje teme koje bi se daljim istraživanjem trebale elaborirati. Preporuke za dalja istraživanja vezala bi se za:

- ✓ istraživanje i komparaciju dominantnih politika i standarda preventivnog restrukturiranja u pojedinim granama/sektorima i njihov uticaj na likvidnost te profitabilnost preduzeća,
- ✓ istraživanje i komparaciju uspješnosti primjene kvalitetnog finansijskog izvještavanja i njegov uticaj na profitabilnost preduzeća,
- ✓ komparaciju primjene kvalitetnih finansijskih izvještaja i preventivnog restrukturiranja u državi, sa primjenom kvalitetnih finansijskih izvještaja i preventivnog restrukturiranja u regionu,
- ✓ proširenje politike pokretanja preventivnog restrukturiranja na sve privredne grane u Bosni i Hercegovini,
- ✓ kreiranje zakonskih i drugih propisa kojima bi se preventivno restrukturiranje dovelo u okvire pravno obavezujućeg djelovanja.

Na osnovu svega iskazanog možemo zaključiti, da kvalitet finansijskih izvještaja, utiče na donošenje odluke, odnosno odluka o pokretanju preventivnog restrukturiranja preduzeća.

Literatura

1. Alexander, D. & Nobes C. (2010). *Financial Accounting: An International Introduction*. Harlow: Pearson Education Limited.
2. Babić, Z. (2016). *Uticaj kvaliteta finansijskih izvještaja na vrednovanje preduzeća u procesu svojinske transformacije u zemljama regiona*. Zagreb: Poslovne Studije.
3. Choi, F.D.S. & Meek G.K. (2008). *International Accounting*. New Jersey: Pearson Education International.
4. Goldberg, S.R., Grant, R. & Stovall, D. (2006). Are We Closer to Global Accounting Standards? *The Journal of Corporate Accounting & Finance*, 17(6), 35-41.
5. Harrison, W.T., Horngren, C.T., Tomas B. & Suwardy T. (2011). *Financial Accounting: International Financial Reporting Standards*. Boston: Pearson Higher Education.
6. Malačič, I. & Vaupot Z. (2022). Has Preventive Restructuring Improved the Efficiency of Insolvency Procedures?. *International scientific conference*. Ljubljana. Slovenia, 9-24
7. Malinić, D. (2014). Merenje kvaliteta finansijskih izvještaja. U *Zbornik radova 45. Simpozijuma Saveza računovođa i revizora Srbije: Računovodstvo i poslovne finansije u savremenim uslovima poslovanja – Računovodstvo i menadžment privatnog i javnog sektora* (pp. 7-32). Savez računovođa i revizora Srbije. Beograd.
8. Melville, A. (2011). *International Financial Reporting Standards: A Practical Guide* (3rd ed.). Harlow: Pearson Education Limited.
9. Ranković, J.M. (2010). *Teorija bilansa*. Beograd: Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu.
10. Sever, S., Mamić, S.I., Žager, K. i Žager L. (2008). *Analiza finansijskih izvještaja*. Zagreb: Masmedia.
11. Škarić-Jovanović. K. i Spasić D. (2014). *Specijalni bilansi*. Beograd: Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu.
12. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine. (2017). *Uredba o finansijskoj konsolidaciji privrednih društava u Federaciji Bosne i Hercegovine*. Preuzeto 17. januara 2025. sa: <https://fbihvlada.gov.ba/bosanski/zakoni/2017/uredbe/13.html>.
13. Vukoja, A. (2020). *Uticaj kvalitete finansijskih izvještaja na unapređenje poslovanja malih i srednjih preduzeća u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Revident.
14. Vukoja, B., Raguž M. i Knežević M. (2013). *Uloga i značaj kvalitete finansijskih izvještaja u unapređenju poslovanja malih i srednjih poduzeća*. Međunarodni naučno-stručni skup „Kvalitet 2013“, Neum, Bosna i Hercegovina.
15. Whittington, G. (2008). Fair Value and the IASB/FASB Conceptual Framework Project: An Alternative View. *Abacus*. 44(2), 139-168.
16. Young, D.S. & Cohen J. (2013). *Corporate Financial Reporting and Analysis: A Global Perspective*. (Third Edition). Chichester: John Wiley & Sons. Ltd.
17. Žager, K. i Žager L. (1999). *Analiza finansijskih izvještaja*. Zagreb: Masmedia.